

Ἄνθρωποι και τόποι

Κώστας Τσόλις. Θάλασσα, 1991

Τι είναι αυτό που μας κάνει να αγαπάμε κάποια μέρη περισσότερο; Επειδή γεννηθήκαμε ή επειδή ζήσαμε εκεί; Επειδή φύγαμε κάποτε μακριά τους και τα κρατήσαμε ζωντανά στη μνήμη μας; Κι ακόμη, για πόσο κουβαλάμε μαζί μας αυτή την πρώτη μας ή ξεχωριστή ματιά στον κόσμο;

Ο λογοτέχνης έρχεται με μια ιδιαίτερη διάθεση να περιγράψει μέρη που αγάπησε και έζησε, όχι με σχολαστικές λεπτομέρειες, αλλά προβάλλοντας τα συναισθήματά του στο χώρο.

Γενικότερα, η λογοτεχνία αποτυπώνει με το λόγο αυτή την ιδιαίτερη σχέση, φωτογραφίζει με τις λέξεις και παρατηρεί τα μέρη, τα πρόσωπα, τα ίχνη της ιστορίας στο τοπίο. Σε πεζό ή σε ποιητικό λόγο, υπήρχε πάντοτε μια «λογοτεχνική γεωγραφία», για να μας οδηγήσει με το δικό της τρόπο σε τόπους γενέθλιους και προσφιλείς (στους τόπους που αγαπήσαμε και μας αγάπησαν...). Οι σύγχρονοι Έλληνες λογοτέχνες όταν μιλούν για τις αγαπημένες τους πόλεις πραγματοποιούν ένα ταξίδι στο χώρο, στο χρόνο και, μερικές φορές, στην ίδια τη λογοτεχνία.

«Σαν βγεις στον πηγαιμό για την Ιθάκη ...»

Στη νεότερη και σύγχρονη ποίηση το ταξίδι για την Ιθάκη έχει γίνει σύμβολο της περιπέτειας και των αναζητήσεων του ανθρώπου. Ο Καβάφης δίνει ξεχωριστή σημασία στη διάρκεια και στις εμπειρίες του ταξιδιού...

Ιθάκη

Σα βγεις στον πηγαιμό για την Ιθάκη,
να εύχεται νάναι μακρύς ο δρόμος,
γεμάτος περιπέτειες, γεμάτος γνώσεις.
Τους Λαιστρυγόνες και τους Κύκλωπας,
τον θυμωμένο Ποσειδώνα μη φοβάσαι,
τέτοια στον δρόμο σου ποτέ σου δεν θα βρεις,
αν μεν' η σκέψις σου υψηλή, αν εκλεκτή
συγκίνησις το πνεύμα και το σώμα σου αγγίζει.
Τους Λαιστρυγόνες και τους Κύκλωπας,
τον άγριο Ποσειδώνα δεν θα συναντήσεις,
αν δεν τους κουβανείς μες στην ψυχή σου,
αν η ψυχή σου δεν τους στήνει εμπρός σου.

Να εύχεται νάναι μακρύς ο δρόμος.
Πολλά τα καλοκαιρινά πρωϊά να είναι
που με τι ευχαρίστησι, με τι χαρά
θα μπαίνεις σε λιμένας πρωτοειδωμένους,
να σταματήσεις σ' εμπορεία Φοινικιά,
και τες καλές πραγμάτειες ν' αποκτήσεις,
σεντέφια και κοράλλια, κεχριμπάρια κ' έβενους,
και ηδονικά μυρωδικά κάθε λογής,
όσο μπορείς πιο άφθονα ηδονικά μυρωδικά,
σε πόλεις Αιγυπτιακές πολλές να πας,
να μάθεις και να μάθεις απ' τους σπουδασμένους.

Πάντα στον νου σου νάχεις την Ιθάκη.
Το φθάσιμον εκεί ειν' ο προορισμός σου.
Αλλά μη βιάζεις το ταξίδι διόλου.
Καλλίτερα χρόνια πολλά να διαριέσει
και γέρος πια ν' αράζεις στο νησί,
πλούσιος με όσα κέρδισες στο δρόμο,
μη προσδοκώντας πλούτη να σε δώσει η Ιθάκη.

Η Ιθάκη σ'έδωσε τ' ωραίο ταξίδι.
Χωρίς αυτήν δεν θάβγαινες στον δρόμο.
Άλλα δεν έχει να σε δώσει πια.

Κι αν πτωχική την βρεις, η Ιθάκη δε σε γέλασε.
Έτσι σοφός που έγινες, με τόση πείρα,
ήδη θα το κατάλαβες οι Ιθάκες τι σημαίνουν.

Κ. Π. Καβάφης, *Ποιήματα*

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Γιατί ορίζεται ως προορισμός η Ιθάκη;
2. Τι συμβουλεύει ο ποιητής τον ταξιδιώτη να κάνει και τι να αποφεύγει;
3. Πού τον συμβουλεύει να σταματήσει στο ταξίδι του; Τι θα φροντίσει να προμηθευτεί από κάθε σταθμό;
4. Ποια μυθικά πρόσωπα αναφέρονται σ' αυτό το ταξίδι για την Ιθάκη και τι συμβολίζουν;
5. Πού νομίζει ο ποιητής ότι βρίσκονται αυτά τα πρόσωπα;
6. Πότε και πώς συμβουλεύει τον ταξιδιώτη να φθάσει στην Ιθάκη;
7. Γιατί πιστεύει ο ποιητής ότι η Ιθάκη είναι ένας σημαντικός προορισμός;
8. Πως κατανοείτε τον τελευταίο στίχο του ποιήματος και γιατί;

Γράμμα στο Τριέστι

Ο Παντελής Πρεβελάκης στο βιβλίο του «Το Χρονικό μιας Πολιτείας» περιγράφει το Ρέθυμνο στο τέλος του 19ου αιώνα –αρχές εικοστού– με μια ιδιαίτερα νοσταλγική ματιά. Ο συγγραφέας επιμένει στην αποτύπωση της ευγένειας και της καλοσύνης που δε λείπει από κανέναν άνθρωπο και από καμμιάν εκδήλωση της καθημερινής ζωής.

Ο κυρ-Αμπρουζής, για να παραγγείλει λόγου χάρη μια καραβιά σανίδα στο Τριέστι, στον παλιό και πιστό φίλο του τον Μισέ Ευαγγελινό Αραπάκη, έγραφε τούτο το εμπορικό γράμμα, που του αξίζει να διαβάζεται στα σκολειά για να μαθαίνουν τα παιδιά ντροπαλοσύνη κι ευγένεια:

«Αγαπητέ και τιμώτατε φίλε, Κύριε Ευαγγελινέ, χαίρει!

Είμαι καλά ως καθώς ελπίζω να ευρίσκεσθε και λόγου σας μετά της σεβαστής μας ουμβίας σας οινιόρας Γκράτοιας, την οποίαν κατά πολλά χαιρετώμεν. Μάθετε, η εδική μας κυρία Καλλιόπη είναι από καιρού εις εχκνυσύνην και μας δίδει πολλήν φροντίδα η κατάστασις της, αλλ' ελπίζομεν να ελευθερωθή, συν Θεώ, εντός του ερχομένου μηνός.

Εφέτος ο χειμών απέρασεν ηπίως και προμηνύεται καλή εσοδεία και είναι όλοι ευχαριστημένοι. Διασκεδάσεις οικογενειακάι δεν έλειψαν και συχνάκις επίομεν εις το όνομά σας, εις το αρχοντικόν του κυρίου αδελφού σας και εις του πρωτεξαδέλφου σας κυρίου Δαμολίνου.

Πώς έχετε υμείς, πολυπόδηπτε φίλε, και πώς απερνάτε εις το ωραίον Τριέστι και τάχα μας ενθυμείσθε; Δέξασθε τους ασπασμούς μου. Χαίρει!

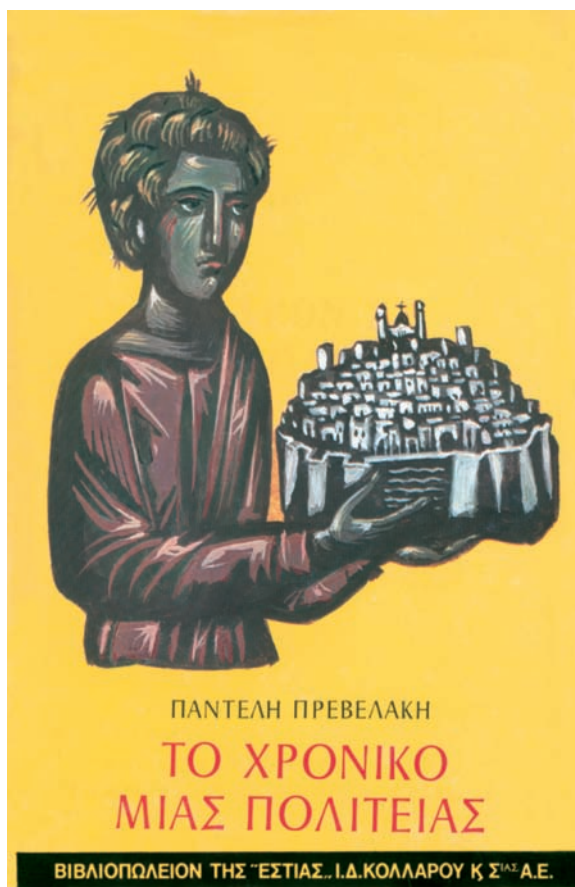
Αμβρόσιος Μονσενίχος.

Υστερόγραφον. Παρακαλώ εις πρώτην ευκαιρίαν φορτώσατε εις παραλαβήν μου 2.000 κομάτια σανίδας οροφής (ταβανοσανίδα), 1.000 δοκούς, 3.000 κοινάς σανίδας (ήμερο ξύλο). Παρελάβετε τα 200 (λέξω διακόσια) βαρέλια έλαιον υπό στοιχεία Α. Μ., αριθμοί 1-200, τα φορτωθέντα επί του πλοίου του κυρίου Λιναρδάκης».

Με τέτοια φιλομαθημένα καμώματα, μ' ακριβοχαιρετίσματα και μ' απογράμματα, γινόταν το πάρε-δώσε, ίσαμε τη μέρα που η φιλία κι η τιμιότητα χαθήκαν από το πρόσωπο του κόσμου. Μια παρτίδα βαρέλια λάδι φτάσανε κάποτε λειψόβαρα, ή κάτι τέτοιο, (ο πιστός φίλος ο Μισέ Ευαγγελινός είχε πεθάνει και στο πόδι του ήρθε ο γιος του), ο κυρ Αμπρουζής πήγε στο Τριέστι να ζητάσει το πράμα, μα η πολλή η περιποίηση που είδε τον έκαμε να καταπιεί τα λόγια του, γιατί, να δείξει πως έβανε κακό στο νου του, είταν σαν να πατούσε το ψωμί και το μουσαφιρλίκι, κ' έτσι, να μην τα πολυλογώ, το μαγαζί του κατρακύλησε, βούλιαξε, ώσπου δεν απόμεινε στον τίμιον άνθρωπο παρά η πρέσα για την κόπια της γραμματαλλαγής κ' η ίδια η κόπια, ένα χοντρό τεφτέρι, με φύλλα τσιγαρόχαρτο, όπου έβλεπες ξεσηλωμένη την παστριική και σιγανή γραφή με το μενεξελί μελάνι κι απ' όπου παίρνω κι εγώ σήμερα το παραπάνω γράμμα.

*Τριέστι: η σημερινή Τεργέστη

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Σε ποιον απευθύνεται ο κυρ-Αμπρουζής και για ποιο λόγο;
2. Ποιες πληροφορίες αναφέρονται στην προσωπική ζωή του;
3. Τι έχει στείλει ο κυρ-Αμπρουζής στο Τριέστι και τι ζητά να του στείλει ο Ευαγγελινός Αραπάκης;
4. Ποια ήταν η σχέση του αποστολέα με τον παραλήπτη της επιστολής; Βρείτε από το κείμενο τις σχετικές πληροφορίες.
5. Μέχρι πότε κράτησε η φιλία των δύο εμπόρων;
6. Τι άλλαξε, όταν διαδέχτηκε τον κυρ-Ευαγγελινό ο γιος του;
7. Για ποιο λόγο πήγε στο Τριέστι ο κυρ-Αμπρουζής;
8. Γιατί τελικά δε συζήτησε το πρόβλημά του;
9. Ποια εξέλιξη πήραν οι επιχειρήσεις του;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Εάν θα θέλατε εσείς, σήμερα, να γράψετε μια εμπορική επιστολή ως ιδιοκτήτης ενός καταστήματος σε ιταλικό οίκο μόδας για να κάνετε τις προμήθειές σας, πώς θα γράφατε το κείμενό σας;
2. Πώς φαντάζεστε τον κυρ-Αμπρουζή; Πώς πιστεύετε ότι ήταν ο χαρακτήρας του;
3. Αν ο κυρ-Αμπρουζής ζούσε σήμερα και ήθελε να δώσει την παραγγελία του
 - α) τηλεφωνικά
 - β) μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστήΤι θα έλεγε ή θα έγραφε; (Παίξτε τον διάλογο με ένα/μία συμμαθητή-τριά σας.)
4. Ποια είναι η γνώμη σας για τη συμπεριφορά του κυρ-Αμπρουζή στο Τριέστι; Εσείς τι θα λέγατε ή θα κάνατε αν είσατε στη θέση του;

Η Σκάλα και η θάλασσα

Κατά την ανάγνωση του ποιήματος «Αστυάναξ» σημειώσαμε ότι ο Γιώργος Σεφέρης έβρισκε ομοιότητες στη ζωή των ηρώων της Ιλιάδας και στη δική του. Ο κόσμος που γνώρισε ο Έκτορας και η Ανδρομάχη, πριν αρχίσει ο πόλεμος, μοιάζει με τον κόσμο που γνώρισε ο ποιητής, όταν ζούσε η οικογένειά του στη Σμύρνη, πριν τη Μικρασιατική Καταστροφή. Η Ιωάννα Τσάτσου, η αδερφή του Γιώργου Σεφέρη, θυμάται πώς περνούσαν, όταν ήταν μικρά παιδιά, τα καλοκαίρια στη Σκάλα, ένα παραθαλάσσιο χωριό κοντά στη Σμύρνη. Στο παρακάτω κείμενο, θα αναγνωρίσουμε κάποιες εικόνες από το ποίημά του.

Η Σκάλα, όπου περνούσαμε τα καλοκαίρια, δεν ήταν για μας μια απλή εξοχή. Ήταν ένα είδος μαγικού χώρου όπου ταιριάζαμε τις φαντασίες μας, όπου καταφεύγαμε στις δύσκολες στιγμές του καταπιεσμένου από το σιολειό καιρού μας. Μας έλυne τις απορίες μας, γιατί δεν είχαμε καμμιά απορία.

Είμαστε ένα με τον ήλιο της και το γιαλό της. Μας χάριζε ένα χρόνο πλούσιο από εμπειρίες που ήταν πάντα λίγος. Η πλήξη διαλύονταν. Είμαστε ελεύθεροι, ελεύθεροι με την πιο σπάνια ποιότητα της λευτεριάς.

Η Σκάλα δεν είχε φανταχτερές ομορφιές. Ούτε δάση, ούτε μεγάλα βουνά. Άνοιγε τρυφερά την αγκαλιά της στη θάλασσα. Από τη μια μεριά ως πέρα του γιαλού τα χωριά, από την άλλη ενωμένη με το νησί του Αναξαγόρα.

[...]

Από τη μια μεριά της στεριάς εκτάσεις απέραντες με αμπέλια και πάλι αμπέλια. Οι συκιές ήταν πολλές. Ένας λόφος με το εκκλησάκι του στην κορυφή.

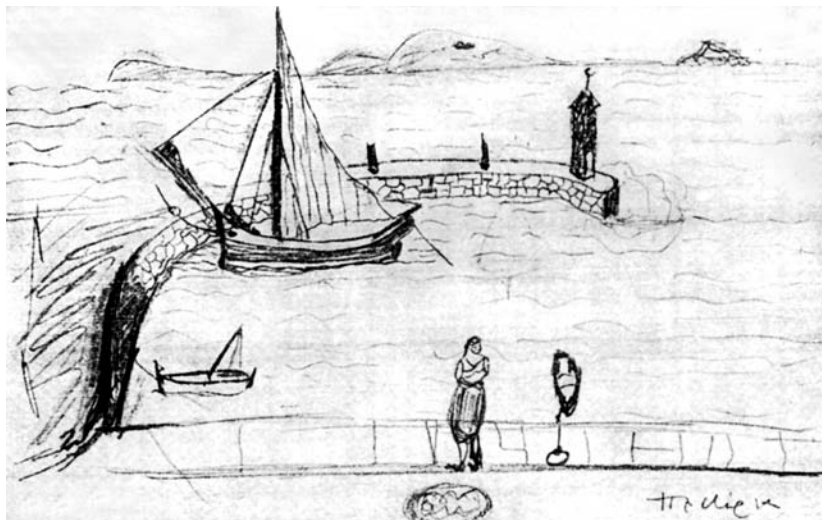
[...]

Στο περιβόλι της γιαγιάς ο γέρο πλάτανος, ο έρωτάς μας. Μας ζάλιζε η χαρά του. Σπουργίτια, τζίτζιγια, σ' αυτόν καταλήγανε.

Ο Γιώργος Σεφέρης σε ηλικία δύο ή τριών χρόνων

Η Σκάλα: Σχέδιο του Γιώργου Σεφέρη

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ποιες ήταν οι ασχολίες των παιδιών στη Σκάλα;
2. Γιατί ξεχώριζαν τον γερο πλάτανο τα παιδιά;
3. Αφού διαβάσετε και τους στίχους από το ποίημα του Γιώργου Σεφέρη, που αναφέρονται στον πλάτανο, συζητήστε για τη σημασία που έχει το δέντρο αυτό στον κόσμο που περιγράφει το ποίημα.
4. Προσπαθήστε να ζωγραφίσετε το τοπίο της Σκάλας, σύμφωνα με την περιγραφή της συγγραφέως, και φτιάξτε μια λεζάντα από τον στίχο (ή τους στίχους του ποιήματος) που νομίζετε ότι ταιριάζουν.

Σκάλα: «Εκεί, οι άνθρωποι, θαλασσινοί και χωριάτες, ήταν δικοί μου άνθρωποι»

«Πολύ χωνευτικό αυτό τ' αγίασμα...»

Όταν επισκέπτεται το ελληνικό νεκροταφείο της Πόλης, η Λωξάντρα αισθάνεται ότι οι αγαπημένοι της νεκροί ξαναζούν κοντά της. Άλλωστε το Μπαλουκλί είναι μέσα στο πράσινο και όλα εκεί έχουνε τόση ζωντάνια τους και τόσες αναμνήσεις, που η Λωξάντρα ξεχνιέται για λίγο...

Το Μπαλουκλί είναι στο Εφταπύργιο, κοντά στην Πύλη της Σηλυβρίας, μέσα σε πυκνό δάσος από κυπαρίσσια. Ο Ιουστινιανός, λέει, που έπασχε από τα νεφρά του, στο Μπαλουκλί είχε βρει τη γιατρεία του, και τότες επισκέυασε την εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής με το υλικό που είχε περισσέψει σαν χτίστηκε η Αγιά Σοφιά. [...] Μέσα στον περίβολο του ναού θάβονται οι Οικουμενικοί Πατριάρχες. Δίπλα είναι το μεγαλύτερο νεκροταφείο της Ορθοδοξίας. Παρακεί είναι τα Εθνικά Φιλανθρωπικά Ιδρύματα (μεγάλο νοσοκομείο με τους καλύτερους γιατρούς της Πόλης, φρενοκομείο και γηροκομείο).

Όλα αυτά τα ήξερε η Λωξάντρα, γιατί γεννήθηκε και μεγάλωσε σε κείνα τα μέρη. Η Λωξάντρα γεννήθηκε στα Ψωμαθιά. Από μικρό παιδί πήγαινε στο Μπαλουκλί με τη μητέρα της και τη γιαγιά της. Το αγίασμα της Ζωοδόχου Πηγής είναι μια κρυστάλλινη πηγή που τρέχει σε μια δεξαμενή, κάτω βαθιά. Και μέσα στη δεξαμενή κολυμπούνε ψαράκια. Είναι, λέει, εκείνα τα ψαράκια που πήδησαν απ' το τηγάνι στο νερό, τότες που πήρανε οι Τούρκοι την Πόλη. Και αυτά τα ψαράκια πρέπει να 'ναι εφτά. Μα πού να τα ξεχωρίσεις ανάμεσα στα τόσα χρυσόψαρα που κολυμπούν εκεί μέσα! [...]

Το αγίασμα είναι κρύο, κρύσταλλο. Γεμίζει το μπακιρένιο μαστραπά που κρέμεται στον τοίχο και πλένει πρώτα τα μάτια της. Ύστερα ευλαβικά μουσκεύει τα μαλλιά της. Ύστερα ξαναγεμίζει ως απάνω το κύπελλο και το πίνει ως τον πάτο.

- Ω-ω-ω-ωχ!

Ζωντάνεψε. Δροσίστηκε. Ευφράνθηκε. Καλέ άνοιξε η καρδιά της!

- Δόξα σοι ο Θεός! Μουρμουρίζει ανεβαίνοντας τη σιάλα. Γεμάτη κέφι στρίβει αριστερά προς το νεκροταφείο.

Οι τάφοι των γονιών της δεν είναι πολύ μακριά απ' την πόρτα του νεκροταφείου, και μοιάζουνε περιβολάκι. Είναι τρεις πλάκες μαρμάρινες χαμένες μέσα σε χορτάρι. Μέσα σε ραδίκια, σε ζοχούς, σε λάπατα και σε αγριομαργαρίτες. Ένα γύρο, τα σιδερένια κάγκελα τα είχε σκεπάσει πυκνή αγριοτριανταφυλλιά. Ένα μεγάλο κυπαρίσσι είναι σε μια γωνιά, και κάτω απ' το κυπαρίσσι, βολικό παγκάκι.

Σε κείνο το παγκάκι σαν κάθεται η Λωξάντρα νιώθει σιγουριά. Ασφάλεια. Αυτός είναι ο τόπος των γονιών της. Ο τόπος που θα τη δεχτεί και κείνηνα, και τον άντρα της, και τα παιδιά των παιδιών της. Είναι δικός τους τόπος, πληρωμένος με χρυσή λίρα, και τα χοτζέτια* τα έχει καλοδιπλωμένα μέσα στο μπογαλάκι όπου κρύβει τους αφαλούς των μωρών, τα πρώτα τους νυχάκια και το σάβανο που της έφερε ο Γιακουμής απ' τα Ιεροσόλυμα. Εκείνο έτσι είναι. Όσο ζεις, ο τόπος σου είναι το σπίτι σου. Άμα πεθάνεις, ο τόπος σου είναι εδώ. Έτσι ήταν, είναι και θα είναι. [...]

Ο τόπος της μακαρίτισσας της μάνας της είναι στο μεσαίο μνήμα. Εκείνο είναι του Νικολού, και σ' αυτό είναι θαμμένη η καημένη η γιαγιά της. «Η καημένη η κυρά-Ζωίτσα!» Θεός σχωρέσ' τηνα την καημένη τη γιαγιά. Εκείνη έμαθε στη Λωξάντρα να μαγειρεύει έτσι όμορφα. [...]

Άποψη του προαυλίου της Ζωοδόχου Πηγής στο Μπαλουκλί

Η Αγία Σοφία

Έγειρε η Λωξάντρα δίπλα το κεφάλι της και χαμογελά. Τη βλέπει ολοζώντανη μπροστά της την κυρά-Ζωίτσα, με το χειμωνιάτικο το χυριά* της, με την ποδίτσα της ... Τιποδεμένη*, καθαρή...

*Καραμπάσι και φλισκούνι και της Χάλκης το νερό,
Κι αν με ξέχασες, Μανιώ μου, πάλι εγώ σε αγαπώ.*

Τραγουδά η κυρά-Ζωίτσα τυλίζοντας γιαλαντζι-ντολμάδες. Και η Λωξάντρα είναι μικρή και κάθετα σ' ένα σιαμνάκι δίπλα στη γιαγιά. Της ετοιμάζει τα κληματόφυλλα. Της καθαρίζει το дуόσμο, γιατί ο γιαλαντζι-ντολμάς θέλει дуόσμο. Εκείνο έτσι είναι. Αν δεν έχεις дуόσμο και πολύ κρεμμύδι, καλύτερα να μην κάνεις γιαλαντζι-ντολμά. Κοιτάζει ένα γύρο... Μια γυναίκα είναι γονατισμένη στο παραπέρα μνήμα και ανάβει κεριά. Δυο άλλες παραπέρα κλαίνε, δεν την κοιτάζουνε. Χώνει μάνι-μάνι στο στόμα της το ντολμά. Σε λίγο σκύβει και μπουκώνει στο στόμα της άλλους δυο ντολμάδες, και ένα κομμάτι ψωμί, και ένα ραπανάκι.

- Μμ... ωραίοι γίνανε οι ντολμάδες!

Θεός σχωρέσ' τηνα τη γιαγιά, που έβαζε дуόσμο στους γιαλαντζι-ντολμάδες! Χώνει στο στόμα της μια τσακιστή ελιά και αναστενάζει κοιτάζοντας τον ουρανό. Και άξαφνα βλέπει τη μητέρα της. Και δίπλα στη μητέρα της στέκεται ο Νικολός που αγαπούσε τις τσακιστές ελιές. Θεός σχωρέσ' τονα το Νικολό!

Τελείωσαν οι ντολμάδες. Τελείωσαν οι τσακιστές ελιές. Από το βάθος του νεκροταφείου ακούστηκε ψαλμωδία. «Μνημόσυνο θα έχουνε», συλλογίζεται η Λωξάντρα δαγκάνοντας ένα κομμάτι παστουρμά.

[...]

Μια σαύρα πετάχτηκε ανάμεσα απ' τα χορτάρια και στάθηκε απολιθωμένη κοντά στο παπούτσι της Λωξάντρας. Φοβάται η Λωξάντρα να σαλέψει μη την τρομάξει. Αχ, τι ωραία που είναι!

-Κοστερίτσα ...ψιθυρίζει χαμογελώντας τρυφερά. Θέλει να τη φωνάξει, μα δεν ξέρει πώς φωνάζουνε τις κοστερίτσες.

Ο ήλιος είχε ανέβει αψηλά και διαπερνούσε πια τα πυκνά τα δέντρα. Τα κυπαρίσσια μοσχοβόλησαν. Η καμπάνα της εκκλησίας χτύπησε μεσημέρι.

- Καλέ πα! Για πότε μεσημέριασε; Καλέ πώς ξεχάστηκε έτσι;

Θυμήθηκε πως είχε μπαρμπούνια να τηγανίσει. [...] Θυμήθηκε πως τα παιδιά θα γύριζαν απ' το σχολείο να φάνε. Θυμήθηκε την κουζίνα της, την τραπεζαρία της και το χαμηλό της ονταδάκι, τα θυμήθηκε όλα μαζί.

- Μη χειρότερα, Παναΐα μου, μουρμούρισε, καλέ εγώ πώς ξεχάστηκα;

Αρπάζει την τσάντα με το μισογάλονο, αρπάζει το άδειο καλαθάκι, ανασηκώνει τις φούστες και παίρνει δρόμο. Δρασκελάει μνήματα, τρέχει. Κοντά στην πόρτα του νεκροταφείου της ήρθε ένα ευχάριστο ρέψιμο. «Γκ-ρ-ρ-ρ-ωωωχ!» κάνει δυνατά, και σταυρώνει τρεις φορές το στόμα της. «Πολύ χωνευτικό αυτό τ' αγίασμα! Βοήθειά μου!».

Μαρία Ιορδανίδου, *Η Λωζάντρα*

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ

χοτζέτια: οι τίτλοι ιδιοκτησίας

χυρκάς: είδος χοντρού γιλέκου

τιποδεμένη: περιποιημένη

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Πού γεννήθηκε και πού ζει η Λωξάντρα;
2. Ποια παράδοση για την άλωση της Πόλης έχει σχέση με το αγίασμα της Ζωοδόχου Πηγής;
3. Τι κάνει η Λωξάντρα, μόλις βρεθεί στο νεκροταφείο; Βρείτε τις φράσεις που περιγράφουν τις αντιδράσεις της;
4. Ποια είναι η κυρά Ζωίτσα; Τι νιώθει γι' αυτήν η Λωξάντρα;
5. Ποιους άλλους, δικούς της ανθρώπους, φέρνει στο μυαλό της η Λωξάντρα, καθώς βρίσκεται στο νεκροταφείο;
6. Ποια είναι η τελευταία φράση που λέει, καθώς βρίσκεται στην πόρτα; Τι εννοεί;

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Βρείτε το κομμάτι με τις σκέψεις που κάνει η Λωξάντρα, μόλις καθίσει στο παγκάκι. Στη συνέχεια, αλλάξτε το κείμενο, σαν να μιλάει η ίδια η Λωξάντρα, και διαβάστε το.
2. Ποιες αντιλήψεις και συνήθειες των ανθρώπων της εποχής, σχετικά με τη ζωή και το θάνατο, μαθαίνουμε μέσα από το παραπάνω κομμάτι;
3. Έχετε ακούσει κάποιες άλλες, σχετικές συνήθειες ή παραδόσεις; Προσπαθήστε να συγκεντρώσετε περισσότερες, ρωτώντας τους μεγαλύτερους ή ψάχνοντας σε βιβλία.
4. Βρείτε τα ονόματα των χόρτων, των λαχανικών και των βοτάνων που αναφέρονται στο κείμενό σας. Στη συνέχεια, φτιάξτε ένα μικρό φυτολόγιο, όπου θα συγκεντρώσετε στοιχεία, όπως:
φωτογραφία ή σκίτσο του φυτού
επιστημονική και λαϊκή ονομασία ή ονομασία σε άλλες γλώσσες
πώς το χρησιμοποιούμε (φαγητό, ρόφημα...)
πότε το μαζεύουμε...
5. Καταγράψτε τα συναισθήματά της, στη διάρκεια της επίσκεψής της στο Μπαλουκλί. Τι είδους χαρακτήρα φανερώνουν;

Τονισμένα βαριά στη λήγουσα

Τα Χανιά είναι η ιδιαίτερη πατρίδα της συγγραφέως. Εικόνες και αναμνήσεις από την πόλη που γεννήθηκε την ακολουθούν σε όλα τα άλλα τα ταξίδια της και τους τόπους όπου έμεινε. Όμως, και όταν ξαναγυρίζει στα Χανιά, η ευαίσθητη ματιά της προσπαθεί να συνδέσει το χθες με το σήμερα, το εδώ με το εκεί.

Τι θα μπορούσε να σημαίνει για μένα αυτή η πόλη;

[...]

Αλλά η πόλη υπήρχε. Εκεί, στο κύμα. Ποτέ δεν ταξίδεψα αλλού και να μη θυμηθώ τα Χανιά. Ποτέ δεν προσπάθησα να περιγράψω άλλον τόπο και να μη σκεφτώ το δικό μου. Τα φωτισμένα σήμερα σε κάθε πόλη και αξιοποιημένα υπάρχοντα τείχη, τα μνημεία, τι σώθηκε, τι κουκουλώθηκε για πάντα, τι ρήμαξε ο χρόνος, τι ο άνθρωπος, οι εποχές η μια μέσα στην άλλη, οι κατακτητές, η κεντρική πλατεία, οι παραπλήσιες, η Αγορά, τα καταστήματα, τα αρχοντικά. Τα ίδια παραμύθια, τα ίδια δράματα, οι οικογένειες. Σε όλες τις πόλεις οι ίδιες συναλλαγές. Ο δικηγόρος που παντρεύτηκε τη θυγατέρα του δαιμόνιου εμπόρου, τα ίδια συμβόλαια, οι απαγορευμένοι έρωτες, οι θάνατοι, οι χωρισμοί. Ο δικαστικός, ο καφετζής, ο πολιτευτής, ο γυρολόγος που πλούτισε, ο δημογέροντας, ο αντάρτης, ο δοσίλογος. Πώς θα μπορούσα να περπατήσω στην Ξάνθη ή στο Ναύπλιο, στο Μεσολόγγι ή στην Τρίπολη, αν δεν είχα περπατήσει στα Χανιά; Και πώς θα μπορούσα να αγναντέψω πέλαγος, αν δεν είχα μείνει ώρες καθισμένη στο τειχάκι του Φάρου; Και πώς θα ήξερα για τη φρίκη της θάλασσας, αν δεν είχα τρομάξει με το φουρτουνιασμένο Κρητικό πέλαγος, αν δεν είχα δει τα κουφάρια, τα σκουπίδια στην άμμο, το αίμα στο νερό;

[...]

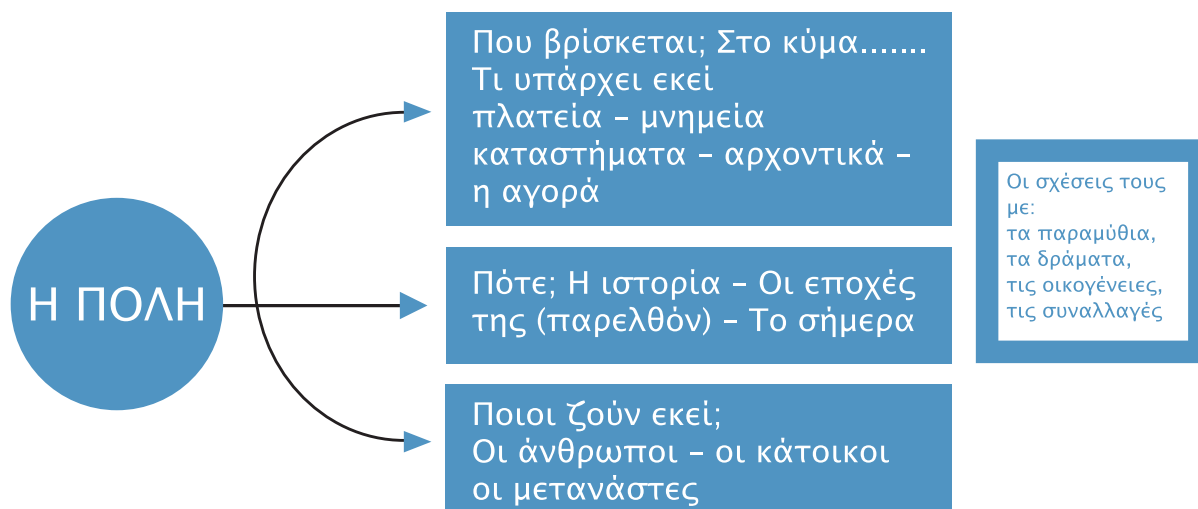
Παράμερα, στην ημιφωτισμένη παραλία, οι μετανάστες έχουν στήσει ένα μεταλλικό τραπεζάκι κοντά στα παγκάκια. Εδώ μαζεύονται τα βράδια να μιλήσουν λίγο μεταξύ τους, να γειτονέψουν. Οι άντρες πίνουν μύρες και παίζουν χαρτιά, οι γυναίκες καθισμένες στα παγκάκια ξεφλουδίζουν σπόρια και κοιτάζουν μελαγχολικά, σαν πίσω από διαχωριστικό τζάμι, τον κόσμο. Προσπαθώ να έρθω στη θέση τους· να φανταστώ τους δικούς μας μετανάστες στην Αυστραλία, στον Καναδά, στη Γερμανία, στο Βέλγιο, στην Αμερική. Στον τοίχο του σπιτιού που το χειμώνα το δέρνει το κύμα είναι γραμμένο με κεφαλαία: «Μετανάστες αδέρφια μας». Υπογραφή: Το μαύρο κυκλωμένο Α.

[...]

Τι είναι λοιπόν τα Χανιά για μένα την επισκέπτρια σήμερα;

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ-ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ποιες αναμνήσεις έχει η Μάρω Δούκα από τα κτήρια, τους ανθρώπους και τη φύση της πόλης; Χωρίζομαστε σε τρεις ομάδες. Η κάθε ομάδα συγκεντρώνει και ανακοινώνει τις πληροφορίες της χωριστά.
2. Ποια συναισθήματα έχει για το καθένα από τα παραπάνω;
3. Τι πιστεύει η συγγραφέας ότι της έχει προσφέρει η πόλη της σε γνώση ή σε εμπειρία; Πώς τη βοηθάει αυτό στην υπόλοιπη ζωή της;
4. Να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες φράσεις με, συνώνυμες, που να αποδίδουν το νόημα του κειμένου: (γραπτώς) *Πώς θα μπορούσα να περπατήσω στην Ξάνθη ή στο Ναύπλιο ...*
Πώς θα μπορούσα να αγναντέψω πέλαγος ...
Πώς θα ήξερα για τη φρίκη της θάλασσας ...
5. Τι κάνουν οι άντρες μετανάστες και τι οι γυναίκες τους;
6. Πώς αισθάνεται η Μάρω Δούκα, όταν τους βλέπει;
7. Ξεχωρίστε τρεις τουλάχιστον φράσεις από το κείμενο που δείχνουν πώς αισθάνεται η συγγραφέας για την πόλη της.
8. Πώς θα απαντούσατε στην τελευταία ερώτηση του κειμένου;
9. Μετατρέψτε την τελευταία αυτή ερώτηση σε μια άλλη, που αφορά εσάς και το μέρος που ζείτε.
10. Προσπαθήστε να μιλήσετε και εσείς για το μέρος που ζείτε. Επιλέξτε αρχικά τα θέματα που είναι για σας τα πιο σημαντικά. Θα σας βοηθήσει το παρακάτω σχήμα.

Η Καθαρά Δευτέρα των Καστρινών...

Στο Ηράκλειο του περασμένου αιώνα, στη γιορτινή ατμόσφαιρα της Καθαράς Δευτέρας, το άγρυπνο βλέμμα της συγγραφέως ακολουθεί προσεκτικά τις κινήσεις των Καστρινών, των κατοίκων δηλαδή του Ηρακλείου, εστιάζοντας στο πρόσωπο του Ανδρέα Παπαουλάκη. Το κλίμα της ημέρας είναι βαρύ και γεμάτο αναμονή, είτε πρόκειται για τον αδερφό δραπέτη είτε πρόκειται για μιαν αγάπη που πιθανόν να βρει ανταπόκριση...

Την Καθαρά Δευτέρα το πρωί, καθώς ο Αντρέας Παπαουλάκης έβγαινε από το σπίτι του για να ψωνίσει τα εδέσματα* που όριζε το έθιμο της μέρας, χαλβιά, ταραμά κι ελιές από τον μπακάλη, παπούλες, φρέσκα κρεμμυδάκια και λουμπούνια από τον μανάβη, ζεστή λαγάνα από τον φούρνο, είδε τον

σφραγισμένο φάκελο στα πλακάκια του διαδρόμου, κοντά στην εξώπορτα. Κατάλαβε, τον άνοιξε, διάβασε τις αράδες που του είχε γράψει ο Σήφης, άνοιξε την πόρτα του σπιτιού, κανείς δεν ήταν στην αυλή, άνοιξε την αυλόπορτα, πρόβαλε στον δρόμο, ψυχή δεν βρισκόταν έξω, ένας γάτος μόνο γλειφότανε απέναντί του, έξω από το θεόκλειστο σπίτι της συχωρεμένης της Αλισάβας. Δεν ήταν ο χαϊδεμένος της, που μάλ-

λον θα την είχε ακολουθήσει νιαουρίζοντας. Ο Αντρέας γύρισε μέσα κι έκαψε στον νεροχύτη το σημείωμα, αφού πρώτα το αποστήθισε*.

Την Καθαρά Δευτέρα το πρωί –παρόλο που δεν ήταν και τόσο πρωί για τον σφυγμό* της πόλης, πλην ο Αντρέας Παπαουλάκης είχε ξευχτήσει κι άργησε να ξυπνήσει, κόντευε μεσημέρι και κιντύνευε να μη βρει στο φούρνο λαγάνα να αγοράσει– βγήκε στον δρόμο δεύτερη φορά. Μια παρέα γειτονόπουλα είχαν απλώσει στο διπλανό κατώφλι σπάγκο, χρωματιστές κόλλες χαρτί, ψαλίδι κι ένα ντενεκεδάκι με αλευρόκολλα. Με ένα ξυλαράκι παίρνανε την αλευρόκολλα για να κολλήσουν τα χαρτιά στον καλαμένιο σκελετό ενός χαρταετού. Κόκκινα και μπλε χαρτιά αποτελούσαν το σώμα του αετού της πόλης, παλιές εφημερίδες τη φουντωτή μακριά ουρά του, μάλλον δεν έμοιαζε με τον γυπαετό των ψηλών ορέων, αλλά τούτο δεν απασχολούσε τα παιδιά. Ο Αντρέας τα καλημέρισε, τον καλημέρισαν κι εκείνα...

[...]

Ο Αντρέας Παπαουλάκης βγήκε από τα στενά στην αγορά, άρχισε να ψωνίζει και να ρίχνει στο δίχτυ του τα σαρακοσιανά. Την είδε με την άκρη του ματιού του να ψωνίζει, την πλησίασε δήθεν τυχαία, του άρεσε η νεαρή συνάδελφος και την πολιορκούσε από τη στιγμή που πάτησε το πόδι του* στον «Κοραή». Προ ημερών, όταν ο αρλεινός του έριξε το πρώτο σημείωμα του δραπέτη Σήφη μέσα στην τσέπη του, είχε ελπίσει σε δικό της γράμμα. Τη χαιρέτησε, έμαθε ότι θα πήγαινε να κάνει Καθαρή Δευτέρα με τους γονείς της και τους συγγενείς της λίγο πιο έξω από την πόλη, στου Πεντεβή την Καμάρα. Της είπε ότι αυτός θα πήγαινε με την οικογένεια της δεύτερης αδερφής του στον Γεωπονικό Κήπο, πολύ πιο κοντά στην πόλη. Την επαύριο «θα τα λέγα» στο σχολείο. «Σαν τα μαθητούδια», σιέφτηκε χαμογελώντας της ο Αντρέας.

Ο Γεωπονικός Κήπος είχε δημιουργηθεί με επιχωμάτωσεις* σε ένα τμήμα του οχυρωματικού χαντακιού που έζωνε και προστάτευε τα φημισμένα ως απόρθητα τείχη της πόλης, βαφτίζοντάς την εξαιτίας του για πολλούς αιώνες με το όνομα Χάνδαξ και κατόπιν Κάντια. Από το φόβο των θαλασσινών βοριάδων, που η ορμή τους τον χειμώνα τίναζε ψειάδες από τα αφρισμένα κύματα μέχρι την πλατεία με το συντριβάνι των τεσσάρων λιονταριών, καμιά φορά βαθύτερα ως την υπαίθρια αγορά τροφίμων, ή κατευθείαν μέσα στους εφιάλτες των κατοίκων, ο Κήπος είχε δημιουργηθεί σε μέρος νότιο και απάνεμο, ανοιχτό στο ήπιο κλίμα μιας ενδοχώρας* δεκτικής στην καλλιέργεια της ελιάς και της αμπέλου, και ευάλωτης μονάχα από τη λάβρα κάποιου λίβα* απρόσμενου, φερμένου κατευθείαν από τις αφρικάνικες ερήμους. Αυτή την Καθαρά Δευτέρα ο καιρός ήταν γλυκός, μπόρεσε και βγήκε ο κόσμος στις πρασινάδες και τις εξοχές να εορτάσει. Μόλις σήμανε το ρολόι του Αγίου Μηνά δώδεκα το μεσημέρι η Μαριγώ Χαιρέτη, η δεύτερη αδερφή του Αντρέα Παπαουλάκη, τίναξε με μια ζυγισμένη κίνηση* των χεριών της την πορφύρα μιας παμπάλαιης μπατανιάς*. Τα ξόμπλια* του αργαλειού στις δυο στενές μεριές της δείχναν γεωμετρικά σχήματα ανθρώπων, φτιαγμένων από μαύρη μάλλινη κλωστή, ανάμεσα σε ψηλά όσο το μπόι τους, γεωμετρικά, επίσης, πετεινάκια, άλογα, λουλούδια. Όλα τους πια νεκρά ή μαραμμένα, αυτό ίσως υπαινίσσονταν* κάτι τρυπούλες από την πολυκαιρία και τον σκόρο, προσεκτικά μανταρισμένες μα ορατές, ανίκανες να εμποδίσουν τη ροή του χρόνου.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

1. Πώς ονομάζεται το κεντρικό πρόσωπο αυτής της ενότητας του μυθιστορήματος; Πού ζει, πού εργάζεται, και ποια είναι η οικογενειακή του κατάσταση;
2. Ποια πρόσωπα απασχολούν τον ήρωα και για ποιους λόγους το καθένα χωριστά; Ποιο από τα δύο εμφανίζεται και τι σκέψεις γίνονται γι' αυτό; Σχολιάστε τη συνάντηση στην αγορά.
3. Τι τρώνε οι «Καστρινοί» την Καθαρά Δευτέρα;
4. Πώς γιορτάζουν τα παιδιά και πώς οι μεγάλοι τη γιορτή αυτή στο Ηράκλειο;
5. Ποιες εικόνες από τις ασχολίες των ανθρώπων απολαμβάνει ο αναγνώστης;
6. Βρείτε τις προτάσεις με τις οποίες ο αφηγητής σχολιάζει τη σκέψη των κατοίκων της πόλης, μικρών και μεγάλων.
7. Βρίσκετε ομοιότητες και διαφορές από τα έθιμα που έχετε για την ίδια γιορτή στον τόπο σας; Τι σας λένε οι παππούδες ή οι γιαγιάδες σας για την Καθαρά Δευτέρα...
8. Περιγράψτε τη μπατανία που στρώνει στο έδαφος η Μαριγώ Χαϊρέτη για το γιορτινό γεύμα της Καθαράς Δευτέρας.

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ο Σύλλογος Κρητών της Β. Α. σας αναθέτει να κάνετε μια εκπομπή για τα έθιμα της Καθαράς Δευτέρας στο Ηράκλειο του Μεσοπολέμου (1920-1940): ποιες πληροφορίες θα αντλήσετε από το κείμενο α) ως προς τα εδέσματα, β) τους χώρους, γ) τα παιχνίδια και την κατασκευή τους και δ) τη συμμετοχή των ανθρώπων κλπ. Σε τι διαφέρουν από τα έθιμα στη χώρα της διαμονής σας.
2. Μετατρέψτε σε διάλογο το ακόλουθο απόσπασμα του κειμένου: «Τη χαϊρέτησε ... Την επαύριο θα τα λέγαν στο σχολείο». Δύο από σας μπορούν στη συνέχεια να παίξουν τη σκηνή. Τι θα προσέξετε ως προς την ψυχική διάθεση των προσώπων;
3. Ένα μάθημα Τοπικής Ιστορίας: Ποιες ονομασίες είχε παλιότερα το Ηράκλειο; Πού οφείλονταν; Τι μαθαίνομε για τα οχυρωματικά έργα της πόλης; Πότε ξεκίνησαν και πότε ολοκληρώθηκαν; Πού εστιάζει την προσοχή μας το μάτι του αφηγητή;

ΛΕΞΙΛΟΓΙΚΑ

εδέσματα: φαγητά

αποστήθισε: έμαθε απέξω το περιεχόμενο του σημειώματος

ο σφυγμός της πόλης: η κίνηση, η κυκλοφορία στην πόλη

πάτησε το πόδι του: μπήκε στο...

ζυγισμένη κίνηση: προσεκτική και σταθερή κίνηση

ξόμπλια: τα σχέδια που κοσμούν τη μπατανία

μπατανία: μάλλινη κουβέρτα, από τα πιο ακριβά και περίτεχνα υφαντά της κρητικής λαϊκής τέχνης

υπαινίσσονταν: εννοούσε

επιχωματώσεις: σωροί χωμάτων ριγμένοι, ο ένας πάνω στον άλλο

της ενδοχώρας: του εσωτερικού της χώρας

λάβρα: δυνατή ζέστη

Οι λογοτέχνες μάς ταξιδεύουν...

Τα κείμενα που ακολουθούν μας προ(σ)καλούν (σ') ένα ξεχωριστό ταξίδι στην Ελλάδα, όπου κάθε λογοτέχνης αφηγείται την προσωπική του σχέση με μια πόλη. Από την αφήγηση δεν απουσιάζει ούτε η γεωγραφία ούτε η ιστορία...

1. Βασίλης Μπούτος, «Λίθινη μνήμη»

Πρωτοβγαίνοντας στη ζωή, είδα τον κονιαροπατημένο Κίσαβο και τον αγέρωχο Όλυμπο -χωρίς τους θεούς του- να με υποδέχονται σαν να 'ταν οι πρώτοι συγγενείς μου. Δίπλα η Λάρισα, ξαπλωμένη ράθυμα όπως ο κάμπος, που απλωνόταν μέχρι που χανόταν το μάτι, σιέπαζε το σώμα της με τις ομίχλες του Μαρτίου. Τα νερά του Πηνειού, όχι αργυρά, σύμφωνα με τη λυρική διάθεση του αρχαίου ποιητή, αλλά θολά από τις βροχές και τα λιωμένα χιόνια διασχίζοντας την κοιλάδα των Τεμπών –μια ασπρόμαυρη λιθογραφία του 18ου αιώνα– με έβγαλαν στο Αιγαίο, όπου ανάσασα την υγρασία της μακεδονικής ενδοχώρας ευγνωμονώντας την καλή γειτονιά.

Ο Πηνειός ποταμός.

2. Κώστας Αιρίβος, «Βόλος ή πλους αεροστάτου»

Το λιμάνι του Βόλου

Αλλά μέχρι να έρθει μια τέτοια μέρα, εκείνο που μ' ευχαριστεί είναι να περπατώ, μόνος ή με δικούς μου ανθρώπους, στη συνοικία των «Παλιών». Να επινοώ ιστορίες μπρος σε ερειπωμένα αρχοντικά, να σκύβω πάνω από τις τομές της αρχαιολογικής υπηρεσίας, να βολτάρω με φιλόβροχο στο στενό όπου γυρίστηκαν σιηνές από τον «Θίασο», ν' ανεβαίνω στο λόφο και να στρέφω τα μάτια πότε προς το κεραμοποιείο του Τσαλαπάτα και πότε χαμηλά στο καρνάγιο, εκεί όπου ο Δημήτρης Χατζής τοποθετούσε τα «ταμπάκια του Βόλου». Με λίγα λόγια, να βοιοδεύνομαι με μνήμες και με ανέφικτες επιθυμίες.

3. Ορέστης Αλεξάνης, «Εικόνες μιας άλλης μνήμης»

«Πρωτομαγιά στην Κέρκυρα»,
ζωγραφικός πίνακας του Π. Παχή

Αυτή, λοιπόν, η εικόνα της κεραμόσκεπης Κέρκυρας κυριαρχεί πάνω σ' όλες τις άλλες που διασώζει η μνήμη μου. Και δεν είναι μια εικόνα φωτεινή και ηλιόλουστη, αλλά μουντή, βροχερή και πολλές φορές ομιχλώδης. Τα χρόνια εκείνα οι βροχές στο νησί μας διαρκούσαν μέρες πολλές. Τα βρεγμένα πλακόστρωτα και οι ανοιγμένες ομπρέλες είναι κάποιες άλλες παραπληρωματικές εικόνες εντυπωμένες στο μυαλό μου. Αυτή η Κέρκυρα της βροχής ασκούσε πάντοτε μέσα μου μίαν απεριγράπτη γοητεία. Ακόμη πιο πολύ στα χρόνια της εφηβείας μου, ίσως γιατί τότε ανακάλυπτα τους ποιητές του Μεσοπολέμου. Αλλά και σήμερα ακόμη μια τέτοια Κέρκυρα αναπολώ. Μουντή, με βρεγμένες στέγες και νοτισμένα πλακόστρωτα. Η βροχή και η ομίχλη στο Λιστόν ή στο πάρκο της Πάνω Πλατείας είναι μια άλλη εικόνα που συντηρώ. Απόγευμα με φιλόβροχο στα Μουράγια, μια άλλη. Τον περίπατο στη Γαρίτσα μου αρέσει να τον θυμάμαι δαρμένο απ' τα κύματα.

4. Διαμαντής Αξιώτης, «Ανωνύμου Εταιρίας καπνών και πέραν θαλάσσης»

Κωνσταντίνος Παρθένος, Από την Καβάλα

Στην Καβάλα γεννήθηκε ο Μωχάμετ Άλη. Δώρισε στην πόλη το Ιμαρέτ, ίδρυμα με πτωχοκομείο, βιβλιοθήκη, ιεροδιδασκαλείο κ.ά.

Η Ακρόπολη στις Σέρρες

Θα σε υποδεχθώ από την πλευρά της θάλασσας. Να σου δείξω την πόλη μου, ριζωμένη επάνω στον κεκλιμένο βράχο από γρανίτη, σε σχήμα αμυγδάλου ή κεφαλής αλόγου, κατά τη ρήση των παλαιών περιηγητών. Όταν ξεπέζευαν εδώ, διακόπτοντας την καβάλλα του ταξιδιού τους, για να ξεδιψάσουν και να καταλύσουν στα εκτός των τειχών χάνια, πριν συνεχίσουν την πορεία τους προς Ανατολάς. Έτσι ονομάτισαν Καβάλλα, χάριν της μεταξύ τους συνεννόησης, τον περίκλειστο αυτόν τόπο, αγνοώντας την αρχαία πόλη Σκάβαλα, που τα ερείπιά της κείτονται ακόμη σκεπασμένα στα βορινά υψώματα. Στο μακρό τείχος των Βυζαντινών, εμφανείς οι προσθήκες των Ενετών και οι πέτρες των Τούρκων. Έκλεισαν μέσα τους το Ιερό της Παρθένου, το κονάκι και το Ιμαρέτ του Μουχαμάντ Αλί πασά, την Κοίμηση της Θεοτόκου.

Να σου χαράξω το δρόμο των Φράγκων, των Λομβαρδών, των Ενετών και των κουρσάρων. Οι Σέρβοι, κι αργότερα οι Βούλγαροι, ήρθαν από το Βορρά. Οι Τούρκοι από την Ανατολή. Οι Θάσιοι κατακτητές των μεταλλείων του Παγγαίου και του χρυσού της Σκαπτής Ύλης, αναγκαστικά από το Νότο.

Νεάπολις, Χριστούπολις, Καβάλα, εδώ γεννήθηκα.

5. Θεόδωρος Γρηγοριάδης, «Το πέρασμα στις Σέρρες»

Χωριά, συνοικίες και πόλη σχηματίζουν μια αδιάσπαστη ενότητα, μια εύφορη πεδιάδα. Αγροτικά διαμερίσματα στην πόλη, μικροαστικά εξοχικά στα χωριά. Ολόγυρα η απεραντοσύνη του κάμπου σου δίνει την αίσθηση ότι η πόλη απλώνεται παντού, ενώ στην πραγματικότητα στριμώχνεται στα στενά με τις παράταιρες πολυκατοικίες. Όμορφη

Η πόλη των Σερρών

ανάσα οι γειτονιές γύρω από την Ακρόπολη, βαθιά ανάσα το ανέβασμα στο λόφο της Ακρόπολης μια μέρα με φως.

«Το ίδιο φως στον καθαρό ήλιο. Πρασινάδες, νερά, πλατιά φεγγερά φύλλα καθώς ξυπνάς από τη ζάλη», γράφει ο Στρατής Δούνας που έζησε για λίγο στην πόλη. Τελικά ο καλύτερος τρόπος για να γνωρίσεις μια πόλη είναι να 'σαι περαστικός ή επισκέπτης. Ακόμη και να κατάγεις από κει, πρέπει να τη ζεις με τη ματιά του οδοιπόρου.

6. Μανόλης Ξεζάνης, «Γενέθλιος τόπος μέσα στο χρόνο»

Η παραλία μπροστά μας, που τώρα είναι γεμάτη ομπρέλες και πολυθρόνες, τότε ήταν γεμάτη κρίνια, αυτά τα γνωστά *Panocratium maritimum* των νησιών, που τα βλέπουμε και δίπλα στον περίφημο Πρίγκιπα των κρίνων της Κνωσού στο Μουσείο του Ηρακλείου, σχεδιασμένα ίσως τρεις χιλιάδες πριν από μας. Τις νύχτες του χειμώνα ήταν απίστευτος ο μπουραγρές της φουρτουνιασμένης θάλασσας, που ξέσπαγε αφρισμένη σ' αυτή την απέραντη αμμουδιά. Μια ακοίμητη ογκώδης οχλοβοή έμοιαζε να έρχεται από παντού. Και μαζί το νυχτοβρόχι και ο βοριάς που βίτσιζαν τα ξύλινα κουφώματα του σπιτιού.

Όμως αν ο χειμώνας έχει αυτές τις ασέληνες ταραγμένες νύχτες, το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου είναι μια ατελείωτη λιανάδα που διαρκώς χρωματίζει την πόλη. Πρέπει να πω ότι στο Ρέθυμνο με μαγεύει το φως. Δεν μιλώ μόνο για τη μεγάλη ηλιοφάνεια, αλλά και για την ποιότητα αυτού του μανδύα που λαμπρύνει την πόλη.

Ακόμα και το προχωρημένο φθινόπωρο, που επιτέλους αρχίζει να βρέχει και πρασινίζει ο τόπος, αυτό το φως απογειώνει όλα τα χρώματα κοντά στα νέφη της διαφάνειας.

Οι ξινίδες στις άκρες των δρόμων, όπου έχει μείνει χώμα, είναι μια απίστευτη λιτανεία από χαρούμενα ράμφη πράσινου μέσα στο άπλετο φως.

Pancratium maritimum

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

1. Ξεχωρίστε για κάθε πόλη τέσσερα επίθετα που δίνουν τη χαρακτηριστική της φυσιογνωμία.
2. Σε ποια κείμενα ο αφηγητής περπατά στα αγαπημένα μέρη της πόλης του;
3. Βροχή και λιαιάδα στην πόλη: Βρείτε τις αντίστοιχες εικόνες και δώστε τα συναισθήματα που σας προκαλούν.
4. Σε ποιο από τα παραπάνω κείμενα ο λογοτέχνης-οικοδεσπότης σας προσκαλεί σε ένα ταξίδι στην Ιστορία;
5. Ποιες ιδέες ή φράσεις θα διαλέγατε από τα παραπάνω κείμενα για να μιλήσετε για μια πόλη που αγαπάτε;